

ФОРМУВАННЯ КОГНІТИВНОЇ ГНУЧКОСТІ ЯК СКЛАДНИКА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ШЛЯХОМ УДОСКОНАЛЕННЯ НАВИЧОК ПИСЬМА

Світлана Ревуцька

канд. пед. наук, доцент

кафедри філології, перекладу та стратегічної комунікації

Національної академії Національної гвардії України

(61000, Харків, Захисників України, 3);

e-mail: svetrev2014@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6568-236X>

У статті розглянуто проблему формування когнітивної гнучкості у студентів вищих навчальних закладів, які ввчають англійську мову. У сучасному інформаційно насиченому середовищі, де швидкі зміни, стресові умови та необхідність оперативної інтелектуальної адаптації стають нормою, когнітивна гнучкість набуває однієї з провідних виконавчих функцій мислення. На основі сучасних теоретичних джерел та емпіричних досліджень у роботі обґрунтовано взаємозв'язок між розвитком навичок письма, метакогнітивними процесами та здатністю студентів до перемикавання стратегій мислення й варіативної інтерпретації інформації. Розглянуто провідні підходи до навчання письма (письмова аргументація, рефлексивне письмо, робота з контраргументами тощо), що виявили ефективність у підвищенні як когнітивного контролю, так і критичного мислення.

Запропоновано структурну модель комплексу вправ з формування когнітивної гнучкості у студентів ЗВО шляхом удосконалення навичок письма, яка включає три взаємопов'язані етапи: актуалізацію попередніх знань, усвідомлене опрацювання інформації та рефлексію з подальшим трансфером стратегій у нові контексти. Для кожного етапу подано комплекс вправ, спрямований на розвиток швидкого перемикавання між концептами, аналізу та переосмислення ситуацій, гнучкого формування аргументативних структур, варіювання стилів і семантичних полів, формування метакогнітивної усвідомленості тощо. Представлені вправи розвивають навички аналізу, синтезу, інтерпретації, вироблення альтернативних позицій, критичної оцінки та побудови змістовного письмового висловлювання, що сприяє формуванню у студентів здатності адаптуватися до нових комунікативних умов і здійснювати продуктивну інтелектуальну діяльність.

Запропонована модель може бути використана викладачами англійської мови у вищій школі для систематичного розвитку у студентів когнітивної гнучкості як складника критичного мислення, удосконалення навичок письма, підвищення якості письмових робіт та оптимізації освітнього процесу відповідно до вимог сучасного академічного середовища.

Ключові слова: когнітивна гнучкість, критичне мислення, продуктивні види мовленнєвої діяльності, удосконалення навичок письма.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У ситуації постійного потоку інформації та тривалого стресового навантаження, коли потрібно оперативно реагувати на зміни й при цьому зберігати неупередженість, особливо важливо розвивати когнітивну гнучкість (КГ) – здатність бачити проблему під різними кутами зору, коригувати власні погляди та адаптуватися до нових умов. КГ є однією з виконавчих функцій мислення (executive functions). Виконавчі функції мислення у консолідованому масиві наукових досліджень розглядаються як набір вищих когнітивних процесів, які є фундаментальними для академічних навичок, критичного мислення (КМ) та успішного навчання: інгібіторний контроль (здатність гальмувати імпульсивні реакції та відволікаючі фактори), робоча пам'ять (здатність утримувати та застосовувати інформацію), когнітивна гнучкість (здатність перемикатися між різними завданнями, перспективами чи стратегіями). Розвиток КМ на заняттях з іноземної мови є завданням кожного викладача, і можливість постійно поглиблювати та зміцнювати це вміння у студентів існує. Однією з ключових умов такого розвитку є добре сформовані навички продуктивних видів мовленнєвої діяльності (письма й говоріння). І якщо під час формування й удосконалювання навичок говоріння КМ і КГ потрапляють у поле зору викладачів, то формування КГ під час удосконалювання навичок письма потребує додаткової уваги.

Аналіз актуальних досліджень. Науковці розглядають КГ перш за все як ключову виконавчу функцію мислення, яка підсилює академічні вміння [1; 2; 3; 4; 5]. Як правило, КГ пов'язують з метакогніцією, здатністю до рефлексії і регуляції пізнавальних процесів (властивостями, що можуть бути активовані й треновані через письмові інтервенції, якими є аргументація, метаписання, ревізія) [7; 11; 13].

Науковці зазвичай спираються на класичні мета-аналізи з інструкції письма, сучасні огляди та емпіричні дослідження (2018–2025), які аналізували взаємозв'язок між навичками письма, критичним

мисленням та інструментами вимірювання КГ (WCST, task-switching paradigms). Усі ці дослідження можна поділити на кілька груп.

1) Ефективність інструкцій письма. Дослідження показують, що структуровані методи навчання письма (explicit strategy instruction, Self-Regulated Strategy Development (SRSD)) мають певний вплив на якість письма студентів; ці інтервенції також підвищують метакогніцію й саморегуляцію. Великий мета-аналіз, запропонований С. Грехем і Д. Перін [8], підтверджує, що explicit strategy instruction та структуровані моделі письма підвищують якість письма, особливо серед учнів зі слабшими навичками. Це безпосередньо підтримує тезу про користь стратегічного письма як механізму підвищення метакогніції.

2) Зв'язок між письмом, КМ і КГ. Наявні дослідження вказують на тісний взаємозв'язок: інтервенції з аргументації й дебатів у письмовій формі підвищують КМ й навички аргументації, а кореляційні та деякі експериментальні дані демонструють, що вищі показники КГ асоціюються з кращими результатами в тестах КМ. Так, дані про зв'язок письма та КМ підтверджені систематичним оглядом, запропонованим С. Ін'ю та ін. [13]; у цьому огляді показано, що письмові інтервенції, які містять аргументацію, дискусію та рефлексію, стабільно покращують КМ (СТ) в EFL-класах. У багатьох роботах продемонстровано, що дебати й письмова аргументація значно покращують КМ та логіко-аргументативні навички. З іншого боку, є дослідники, які підтверджують, що КГ як одна з виконавчих функцій мислення залежить від здібності перемикатися між альтернативними правилами й ментальними схемами [13].

3) Механізми впливу письма на КГ. У літературі виокремлюють кілька ключових механізмів: 1) *метаписання* (reflective writing), яке робить видимими стратегії мислення та сприяє їхній адаптації; SRSD-синтез [9] демонструє, що рефлексивні компоненти («self-monitoring», «evaluate»), інтегровані в процес письма, суттєво впливають на метакогнітивні навички, які є базовими для КГ; 2) *аргументація і робота з контраргументами*, які тренують переключення перспектив та роботу з альтернативними схемами мислення; дані з багатьох досліджень [6; 13] свідчать, що письмова аргументація з контраргументацією формує вміння розглядати альтернативні позиції – це прямий аналог perspective switching, ключового компоненту КГ [10]; 3) *стратегічні процедури* (план → написання → ревізія), які систематизують послідовні когнітивні

операції й розвивають контроль над процесом; С. Грехем та Д. Перін показують, що підхід «планування → написання → ревізія» розвиває когнітивну організованість та контрольованість [8].

Огляди С. Грехем, Д. Перін та С. Ін [8; 13] підкреслюють, що всі ключові дослідження проведено в англomовних країнах.

Мета статті – теоретично обґрунтувати модель формування КГ у студентів ЗВО шляхом удосконалення навичок письма на заняттях з англійської мови та систематизувати технології, спрямовані на формування КГ як складника КМ.

Викладення основного матеріалу. Отже, у науковій літературі КГ визначається як уміння швидко адаптуватися до нової інформації, здатність перебудовувати систему понять, уміння змінювати мовленнєві стратегії відповідно до контексту, здатність застосовувати знання в нових ситуаціях, свідомо перемикатися між поняттями, мисленнєвими стратегіями, мовними структурами та способами розв'язання комунікативних і пізнавальних завдань.

У контексті навчання іноземної мови КГ проявляється через: уміння перемикатися між граматичними структурами; здатність бачити синонімічні та контекстуальні зв'язки; розуміння багатозначних мовних одиниць; адаптацію стилю мовлення; здатність переосмислювати інформацію з різних перспектив.

Функціональна модель розвитку когнітивної гнучкості у студентів ЗВО повинна ґрунтуватися на триетапному циклі: актуалізація (активація попереднього досвіду) → усвідомлене опрацювання (варіативне мислення, перебудова стратегій) → рефлексія і трансфер (усвідомлення й перенесення навичок у нові контексти). Ці етапи відповідають усталеним у психології ментальним процесам: актуалізація → усвідомлення → рефлексія (Л. Виготський – О. Леонтьєв – школа рефлексивної методології (Г. Щедровицький)). Представимо цю модель у вигляді таблиці:

Таблиця 1. Функціональна модель розвитку когнітивної гнучкості у студентів ЗВО.

Table 1. Functional model of cognitive flexibility development in university students.

Етап	Суть етапу	Мета	Когнітивний фокус (що розвивається)
1. Актуалізація (Activation)	Активація попереднього	Створити когнітивну	Швидка активізація

Stage)	о досвіду, знань та мовленнєвих стратегій; підготовка мислення до письмової діяльності.	основу для подальшого опрацювання; викликати асоціації; активізувати лексичні, граматичні та концептуальні структури.	певних граматичних та семантичних категорій; відтворення мовних структур.
2. Усвідомлене опрацювання (Awareness / Processing Stage)	Глибинний аналіз, порівняння, варіативна переробка інформації; активне застосування когнітивної гнучкості.	Навчити перебудовувати мисленнєві стратегії, змінювати ракурси сприйняття, генерувати альтернативні інтерпретації; тренувати варіативність письма.	Перемикання між концептами, стилями, граматичними структурами; варіативне мислення; робота з неоднозначністю; логіко-аргументативна гнучкість.
3. Рефлексія та трансфер (Reflection & Transfer Stage)	Осмилення набутих стратегій та перенесення їх у нові контексти; формування метакогнітивної гнучкості.	Закріпити навички гнучкого мислення, сформувані усвідомлені стратегії письма; навчити переносити досвід у нові ситуації.	Метакогніція, самооцінювання, вибір оптимальних стратегій; уміння застосовувати набуті знання в нових умовах.

Отже, на основі аналізу наукової літератури та враховуючи триетапну логіку формування когнітивної гнучкості (актуалізація → усвідомлене опрацювання → рефлексія і трансфер), було систематизовано й адаптовано комплекс вправ,

спрямованих на розвиток КГ у студентів ЗВО. Розглянемо послідовно кожний з 3-х етапів із відповідним набором вправ.

1) Етап актуалізації (Activation Stage). Суть: активізація попередніх знань, досвіду, мовних навичок та когнітивних стратегій. Функція: підготовка мислення до виконання завдання, залучення уваги, створення ментальних опор, швидкий доступ до семантичних та граматичних структур. Приклади діяльності: швидкі асоціативні вправи; актуалізація ключової лексики / понять. Мета: активізувати попередні знання, викликати асоціації, створити когнітивний старт; підготувати студентів до перемикання мисленнєвих операцій. Фокус когнітивної гнучкості: швидке перемикання між попереднім досвідом, контекстами та мовними патернами.

Таблиця 2. Вправи до етапу актуалізації.

Table 2. Exercises for the activation phase.

Вправа	Мета	Інструкція (приклад)
Predict the Topic – прогнозування теми за набором слів.	Формувати гнучкість інтерпретацій.	Студентам пропонують 3–4 слова: <i>innovation – global – change – youth</i> . Студенти здогадуються про тему тексту / заняття.
Rapid Associations – швидке генерування лексичних одиниць за темою.	Розвивати швидкість мислення та доступ до семантичних категорій.	Студентам пропонують за 30 секунд записати якомога більше слів, пов'язаних із темою.
Warm-up Flip – перемикання між частинами мови та значеннями.	Тренувати швидке мовне перемикання між значеннями.	Викладач називає слово (« <i>green</i> »). Студенти пишуть: прикметник → <i>green</i> , іменник → <i>greenery</i> , ідіому → <i>green light</i> , метафоричне значення → <i>inexperienced</i> .
Grammar Switching – перетворення речень у різні граматичні конструкції.	Покращувати гнучкість у використанні граматики	Студентам дають прості речення і просять перетворити їх у різні граматичні конструкції (питальні, заперечні, умовні тощо). (Оригінал: <i>He goes to gym every day.</i>

		Завдання: зробити речення умовним, питальним тощо).
Paraphrasing (базовий рівень) – просте перефразування для варіювання форми.	Розвивати здатність висловлювати одну й ту ж думку різними способами.	Студентам дають речення або короткий текст, і пропонують переписати його, використовуючи інші слова або граматичні структури, зберігаючи зміст. (Оригінал: <i>The teacher explained the lesson clearly.</i> Перефразування: <i>The lesson was clearly explained by the teacher.</i>)
Synonym Ladder (спрощена версія) – побудова синонімічного ряду.	Розвивати вміння варіювати лексику, помічати градації значень та добирати точніші мовні засоби.	Студентам дають базове слово та пропонують побудувати «драбину» з 6-10 слів, розташованих від найпростішого до найбільш стилістично або семантично складного. Потім студент складає короткий текст, використовуючи щонайменше половину слів зі створеної драбини. (Базове слово: <i>bad</i> . Драбина: <i>bad</i> → <i>poor</i> → <i>inadequate</i> → <i>mediocre</i> → <i>defective</i> → <i>unacceptable</i> → <i>detrimental</i> → <i>catastrophic</i> . Мінітекст: <i>The project results were inadequate at first, but after several unacceptable mistakes the situation became almost catastrophic</i>).
Ambiguous Sentences (початковий рівень) – виявлення двозначності без інтерпретацій.	Розвивати уважність до структури речення, навчити студентів помічати неоднозначність і	Студентам пропонують речення, що містять структурну або семантичну двозначність. Завдання – лише визначити, у чому саме полягає двозначність, без пояснення можливих

	потенційні джерела різних тлумачень.	варіантів значень. (Речення: <i>He saw the man with the telescope.</i> Виявлення двозначності: незрозуміло, хто мав телескоп, той, хто бачив, чи той, кого бачили).
--	--------------------------------------	---

2) Етап усвідомленого опрацювання (Awareness / Processing Stage). Суть: глибинне осмислення, аналіз і переробка інформації з активним залученням когнітивної гнучкості. Функція: формування вмінь перемикатися між стратегіями, знаходити альтернативні рішення, порівнювати, перебудовувати знання. Приклади діяльності: вправи на зміну ракурсу / переформулювання; аналіз мовних структур із різних позицій; робота з неоднозначними або варіативними мовними ситуаціями; застосування різних способів вирішення комунікативних задач. Мета: формувати навички перебудови мислення, гнучкого застосування стратегій та альтернативних мовних рішень. Фокус: перемикання між мовними структурами, стратегічне мислення, варіативність.

Таблиця 3. Вправи до етапу усвідомленого опрацювання.

Table 3. Exercises for the conscious processing stage.

Вправа	Мета	Інструкція (приклад)
Reframe the Idea – створення 3–5 нових інтерпретацій твердження.	Розвивати вміння змінювати ракурс, тональність і контекст твердження.	Студентам дають коротке твердження і пропонують написати 3–5 альтернативних інтерпретацій, змінюючи емоційний тон, соціальну перспективу або ситуаційний контекст. (<i>Tight deadlines improve productivity.</i> З точки зору студента, дедлайни можуть викликати стрес. З точки зору менеджерів, суворе дотримання термінів допомагає підтримувати дисципліну).

Multiple Interpretations (просунутий рівень) – генерування різних значень для неоднозначних речень.	Розвивати здатність бачити кілька можливих значень мовної одиниці.	Студентам дають структурно або семантично двозначне речення і пропонують визначити та написати всі можливі варіанти його тлумачення. <i>(She saw the man with the telescope.</i> Вона бачила чоловіка через телескоп. Вона бачила чоловіка, у якого був телескоп).
Argument – Counterargument – Conclusion – побудова збалансованої аргументації.	Формувати збалансовану аргументацію й навички критичного аналізу.	Студентам дають дискусійне питання і пропонують написати аргумент «за», аргумент «проти» та власний висновок, що враховує обидві позиції. <i>(Should university education be free?).</i>
Switch-the-Rule Writing – письмо зі зміною правил після кожного абзацу.	Розвивати здатність швидко змінювати мовні стратегії.	Викладач надає текст або абзац, після чого оголошує «зміну правила»: писати в пасиві, використовувати future forms, змінити стиль тощо. Студенти продовжують текст, адаптуючись до нового правила. (Заборонити дієслово <i>to be</i> у наступному абзаці).
Creative Constraints – виконання завдань із незвичними мовними обмеженнями.	Стимулювати нестандартні рішення та варіативне мислення.	Студентам пропонують тему для мініесе (100–150 слів) з одним або кількома обмеженнями: використати визначені слова, не більше 1 прислівника, 3 метафори тощо. (Есе про <i>technology</i> із використанням 10 заданих слів).

Paraphrasing with Constraints – перефразування за певними мовними вимогами.	Розвивати вміння адаптувати структури під нові мовні вимоги.	Студентам дають речення і пропонують перефразувати його за різними правилами: без <i>to be</i> , у формальному стилі, зі зміною граматичної структури. (Перефразувати без дієслова <i>to be</i>).
Perspective Shuffle Debate – зміна ролей під час письмової аргументації.	Розвивати здатність змінювати соціальні та комунікативні перспективи.	Під час письмової дискусії викладач кожні 2–3 хвилини оголошує зміну ролей: студент → викладач → роботодавець → політик тощо. (Тема: <i>Online education vs traditional classes</i>).
Role-Play Writing – письмові завдання від імені різних соціальних ролей.	Удосконалювати вміння писати з різних позицій та ролей.	Студентам дають ролі з різними поглядами на проблему і пропонують написати аргументи, після чого студенти міняються ролями й пишуть аргументи з протилежної позиції. («За» і «проти» встановлення університетських штрафів за запізнення).
Ambiguous Stories (просунутий рівень) – створення кількох варіантів продовження історії.	Розвивати творче варіювання сценаріїв і логіки.	Студентам дають текст із невизначеним фіналом і пропонують написати 3–4 можливі продовження в різних жанрах або тональностях. (<i>A man enters a café, looks around, and leaves</i>).
Reverse Outlines – перебудова логічної структури поданого тексту.	Навчити перебудовувати логічну структуру тексту.	Студентам дають текст і пропонують створити до нього план, а потім переписати текст за новою структурою: від загального до конкретного, причинно-наслідковою тощо. (Перебудова тексту у формат <i>problem</i> → <i>causes</i> → <i>solutions</i>).

Cognitive Multi-Task Writing – виконання декількох умов у межах одного тексту.	Розвивати здатність утримувати в полі зору кілька вимог одночасно.	Студентам пропонують написати текст, який водночас: 1) містить аргумент; 2) приклад із життя; 3) хоча б одну протилежну думку. (Тема: <i>Is multitasking effective?</i>)
Alternative Solutions – пропозиція різних способів вирішення проблеми.	Навчити генерувати різні шляхи вирішення проблеми.	Студентам дають проблемну ситуацію; студенти пропонують кілька способів її вирішення, обгрунтовуючи кожен. (Тема: <i>How to reduce plastic use at university?</i>)
Semantic Re-mapping – зміна семантичних полів слова в різних доменах.	Розвивати здатність змінювати семантичні рамки та контексти.	Студентам дають слово й просять надати його технічне, соціальне, академічне та метафоричне значення. (<i>Network</i> → комп'ютерна, соціальна, академічна, метафорична сфери).
Problem-Solving Tasks in English – письмове розв'язання комунікативних і професійних ситуацій.	Розвивати варіативні комунікативні стратегії.	Студентам дають ситуацію професійного або навчального характеру; студенти пропонують кілька способів дії. (<i>Your team fails to meet a deadline. How do you communicate with your supervisor?</i>)

3) Етап рефлексії та трансферу (Reflection & Transfer Stage). Суть: осмислення отриманого досвіду, узагальнення та перенесення стратегій у нові контексти. Функція: закріплення КГ як стійкої навички, усвідомлення власних мисленнєвих процесів. Приклади діяльності: самооцінювання, аналіз виконаних завдань, аналіз собистих помилок (у письмовій формі), передбачення наслідків (у письмовій формі); рефлексивні запитання; виконання аналогічних вправ у новому контексті; інтеграція нових стратегій у реальні мовні ситуації. Мета: узагальнення досвіду, усвідомлення стратегій і перенесення їх у нові контексти. Фокус: метакогніція, самооцінювання, застосування стратегій у ширшому мовному середовищі.

Таблиця 4. Вправи до етапу рефлексії та трансферу.

Table 4. Exercises for the reflection and transfer stage.

Вправа	Мета	Інструкція (приклад)
Strategy Journaling – рефлексивний щоденник: які стратегії використано, що спрацювало, що змінити.	Тренувати метакогнітивну гнучкість	Студентам пропонують записати: - які мовні стратегії застосували, - що спрацювало, - що змінили б наступного разу.
Transfer Task – використання тієї самої стратегії у новій ситуації або жанрі.	Переносити навички в реальні комунікативні ситуації.	Студентам пропонують використати ту саму мовну стратегію в іншій ситуації. (Якщо студент навчився перефразовувати складні речення → застосувати це в академічному письмі).
Reflective Comparison – порівняння ефективності двох різних способів виконання завдання.	Розвивати здатність оцінювати гнучкість власного мислення.	Студентам пропонують порівняти два шляхи виконання завдання: <i>“Which strategy was more effective and why?”</i>
Perspective Retelling – переказ тексту з іншої перспективи, емоційності або наміру.	Тренувати вміння перебудовувати мисленнєвий і мовний підхід.	Студентам дають один текст і пропонують написати три перекази: - від імені іншого персонажа, - з іншим емоційним забарвленням, - з іншим комунікативним наміром.
Self-explanation Tasks – письмові пояснення власних лінгвістичних і стратегічних рішень.	Підсилювати метакогнітивну усвідомленість.	Студентам пропонують пояснити, чому вони використали той чи інший мовний варіант.

Така модель забезпечує логічну послідовність розвитку КГ, де кожен етап поступово ускладнює мисленнєві операції студентів і

сприяє формуванню навичок гнучкого, стратегічного та усвідомленого письма.

Отже, структурна модель комплексу вправ із формування КГ у студентів ЗВО шляхом удосконалення навичок письма виглядає таким чином:

1) Актуалізація: підготовка та активація попереднього досвіду (швидка активізація певних граматичних та семантичних категорій; відтворення мовних структур).

2) Усвідомлення: гнучка переробка інформації та варіативне мислення (перемикання між концептами, стилями, граматичними структурами; варіативне мислення; робота з неоднозначністю; логіко-аргументативна гнучкість).

3) Рефлексія і трансфер: усвідомлення, закріплення та перенесення навичок у нові контексти (метакогніція, самооцінювання, вибір оптимальних стратегій; уміння застосовувати набуті знання в нових умовах).

Висновки. Проведений теоретичний аналіз дозволяє стверджувати, що КГ є однією з ключових виконавчих функцій мислення студентів, які вивчають іноземну мову. Результати огляду сучасних досліджень засвідчили, що письмові інтервенції сприяють розвитку метакогніції, гнучкого мислення й здатності перемикатися між альтернативними точками зору.

Запропонована структурна модель комплексу вправ із формування КГ у студентів ЗВО шляхом удосконалення навичок письма передбачає три послідовні етапи (актуалізацію, усвідомлене опрацювання та рефлексію з трансфером), кожен із яких реалізується через цілеспрямовані вправи, що розвивають різні компоненти КГ: швидке переключення, варіативне опрацювання інформації, гнучку інтерпретацію, адаптацію мовленнєвих рішень, метакогнітивну рефлексію тощо. Застосування такої моделі у процесі навчання письма сприятиме підвищенню рівня КМ студентів та формуванню в них здатності ефективно працювати з інформацією в умовах сучасного освітнього й професійного середовища.

Перспективними напрямками подальших досліджень можуть стати: емпірична перевірка ефективності розробленого комплексу вправ у різних типах освітніх середовищ (очне, дистанційне, змішане навчання) і на різних рівнях мовної підготовки студентів; порівняльний аналіз впливу письмових

інтервенцій та усних комунікативних практик на розвиток когнітивної гнучкості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коротка Н.В., Підколесна Л.А. Формування технологій критичного мислення при навчанні англійської мови в немовному вузі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 16(84). С. 99-102. DOI: [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2022-16\(84\)-99-102](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2022-16(84)-99-102)
2. Курінний О.В. Методи розвитку критичного мислення на уроках англійської мови у вищих навчальних закладах. URL: <http://surl.li/nrggx> (дата звернення: 01.03.2025).
3. Пелепейченко Л.М., Ревуцька С.М., Бабков Ю.П. Опори критичного мислення як інструмент розпізнавання маніпулятивних технологій. *Чесць і закон*. 2022. Т. 2, № 81. С. 112-119. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2022/2/81/263814>
4. Пометун О.І. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 89-98. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/493/423> (дата звернення: 01.08.2025).
5. Ревуцька С.М. Удосконалення навичок письма і розвиток критичного мислення. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків, 2024. Вип. 45. С. 73-89. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2024-45-05>
6. Aarar, M., Pérez Valverde. Enhancing Evidence-Based Writing and Critical Thinking Skills of High School Students by Implementing a Debating-via-Zoom Approach. *Education Sciences*. 2025. 15(9). 1204. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci15091204>
7. Chen Y., Wang L. Enhancing critical thinking through blended learning in EFL writing classes. *Journal of Language Teaching and Research*. 2024. Vol. 15, № 1. P. 45-60.
8. Graham S., Perin D. A Meta-Analysis of Writing Instruction for Adolescent Students. *Journal of Educational Psychology*. 2007. Vol. 99, No. 3. P. 445-476. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-0663.99.3.445>.
9. Harris K.R., Graham S. The Self-Regulated Strategy Development Instructional Model: Efcacious Theoretical Integration, Scaling Up, Challenges, and Future Research. *Educational Psychology Review*. 2024. 36:104. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10648-024-09921-x>
10. Hohl K., Dolcos S. Measuring cognitive flexibility: A brief review of neuropsychological, self-report, and neuroscientific approaches. *Frontiers in Human Neuroscience*. 2024. 18, 1331960. DOI: <https://doi.org/10.3389/fnhum.2024.1331960>

11. Lee L.Y., Healy M.P., Fischer N.L., Tong K., Chen A.S.H., Sahakian B.J., Kourtzi Z. (2024). Cognitive flexibility training for impact in real-world settings. *Current Opinion in Behavioral Sciences*. 59, Article 101413. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2024.101413>
12. Ruggiero V.R. The art of thinking: A guide to critical and creative thought. 10th ed. New York: Longman, 2012.
13. Yin X., Saad M.R.M., Abdul Halim H.B. A systematic review of critical thinking instructional pedagogies in EFL writing: What do we know from a decade of research? *Thinking Skills and Creativity*. 2023. 49, 101363. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2023.101363>

Стаття надійшла до редакції 12.09.2025.

Статтю рекомендовано до друку 19.11.2025.

Стаття опублікована 30.12.2025.

Як цитувати: Ревуцька С. Формування когнітивної гнучкості як складника критичного мислення шляхом удосконалення навичок письма. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. 2025. Вип. 47. С. 143-159. <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2025-47-09>

DEVELOPING COGNITIVE FLEXIBILITY AS A COMPONENT OF CRITICAL THINKING THROUGH WRITING SKILLS ENHANCEMENT

Svitlana Revutska

PhD in Pedagogics, Associate Professor, Department of Philology, Translation
and Strategic Communications, National Academy of the National Guard
of Ukraine (61001, Kharkiv, 3 Zakhisnykiv Ukrainy Square);
e-mail: svetrev2014@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6568-236X>

The article examines the problem of developing cognitive flexibility in university students learning English as a foreign language. In today's information-rich environment – characterized by rapid changes, stressful conditions, and the constant need for swift intellectual adaptation – cognitive flexibility emerges as one of the key executive functions. Drawing on contemporary theoretical sources and empirical research, the paper substantiates the relationship between the development of writing skills, metacognitive processes, and students' ability to shift thinking strategies and variably interpret information. The discussion highlights leading approaches to teaching writing, including argumentative writing, reflective writing, and work with counterarguments, all of which have demonstrated effectiveness in enhancing both cognitive control and critical thinking.

A structural model of a system of exercises for developing cognitive flexibility in university students through the improvement of writing skills is proposed. The model includes three interrelated stages: activation of prior knowledge, awareness/processing (conscious processing of information), and reflection followed by the transfer of strategies to new contexts. For each stage, a targeted set of exercises is provided, aimed at fostering rapid switching between concepts, analyzing and reinterpreting situations, flexibly constructing argumentative structures, varying styles and semantic fields, and developing metacognitive awareness. These exercises develop learners' abilities to analyse, synthesise and evaluate information, generate alternative viewpoints, and construct substantiated written responses, thus supporting the formation of cognitive flexibility and enhancing overall academic writing competence.

The proposed model can be used by university-level English instructors to systematically develop students' cognitive flexibility as a component of critical thinking, to enhance writing proficiency, to improve the quality of written work, and to optimize the educational process in line with the demands of the contemporary academic environment.

Keywords: *cognitive flexibility, critical thinking, productive skills, writing skills development.*

REFERENCES

1. Korotka, N.V., Pidkolesna, L.A. (2022). Formation of critical thinking technologies in learning English in a non-lingual university. (2023). *Scientific Notes of Ostroh Academy National University, Philology Series*. 16(84), pp. 99-102 [in Ukrainian]. DOI: [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2022-16\(84\)-99-102](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2022-16(84)-99-102)
2. Kurinnyi, O.V. (n.d.). *Metody rozvytku krytychnoho myslennia na urokakh anhliiskoi movy u vyshchykh navchalnykh zakladakh [Methods of developing critical thinking in English language classes at higher education institutions]*. Available at: <http://surl.li/nrggx> [Accessed: 01 March 2025] [in Ukrainian].
3. Pelepeychenko, L., Revutska, S., Babkov, Yu. (2022). Critical thinking foundations as a tool of manipulative technologies recognition. *Honor and law*. 2 (81), pp. 112-119 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2022/2/81/263814>
4. Pometun, O. (2018). Critical thinking as a pedagogical phenomenon. *Ukrainian Pedagogical Journal*. 2, pp. 89-98. Available at: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/493/423> [Accessed: 01 Aug. 2025] [in Ukrainian].
5. Revutska, S. (2024). Writing skills improvement and development of critical thinking. *Teaching Languages at Higher Educational Establishments at the Present Stage. Intersubject Relations*. 45, pp. 73-89 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2024-45-05>

6. Aarar, M., Pérez Valverde, C. (2025). Enhancing Evidence-Based Writing and Critical Thinking Skills of High School Students by Implementing a Debating-via-Zoom Approach. *Education Sciences*. 15(9), 1204. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci15091204>
7. Chen, Y., Wang, L. (2024). Enhancing critical thinking through blended learning in EFL writing classes. *Journal of Language Teaching and Research*. 15 (1), pp. 45-60.
8. Graham, S., Perin, D. (2007). A meta-analysis of writing instruction for adolescent students. *Journal of Educational Psychology*. 99(3), pp. 445-476. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-0663.99.3.445>
9. Harris, K.R. Graham, S. (2024). The Self-Regulated Strategy Development Instructional Model: Efficacious Theoretical Integration, Scaling Up, Challenges, and Future Research. *Educational Psychology Review*. 36:104. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10648-024-09921-x>
10. Hohl, K., Dolcos, S. (2024). Measuring cognitive flexibility: A brief review of neuropsychological, self-report, and neuroscientific approaches. *Frontiers in Human Neuroscience*. 18, 1331960. DOI: <https://doi.org/10.3389/fnhum.2024.1331960>
11. Lee, L.Y., Healy, M.P., Fischer, N.L., Tong, K., Chen, A.S.H., Sahakian, B.J., Kourtzi, Z. (2024). Cognitive flexibility training for impact in real-world settings. *Current Opinion in Behavioral Sciences*. 59, Article 101413. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2024.101413>
12. Ruggiero, V.R. (2012). *The art of thinking: A guide to critical and creative thought*. 10th ed. New York: Longman.
13. Yin, X., Saad, M.R.M., Abdul Halim, H.B. (2023). A systematic review of critical thinking instructional pedagogies in EFL writing: What do we know from a decade of research? *Thinking Skills and Creativity*. 49, 101363. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2023.101363>

The article was received by the editors 12.09.2025.

The article was recommended for printing 19.11.2025.

The article published 30.12.2025.

In cites: Revutska S. (2025). Developing cognitive flexibility as a component of critical thinking through writing skills enhancement. *Teaching languages at higher educational establishments at the present stage. Intersubject relations*. 47, pp. 143-159. <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2025-47-09> [in Ukrainian]